

KÖZMŰVELŐDÉS.

Az erdélyi róm. kath. irodalmi társulat heti közlönye.

MEGJELENIK MINDEN SZOMBATON.

<i>Előfizetési díjak:</i>		A társulat minden rendű tagjai a lapot tagdíjaikért kapják	A lap szellemi részét illető cikkeket a szerkesztőségnek, az előfizetési pénzeket a pénztári, — az esetleges reklamációkat pedig a kiadóhivataltal küldendők.
Egészévre — — — — —	8 kor.	—	
Félévre — — — — —	4 "	—	
Negyedévre — — — — —	2 "	Kéziratokat nem adunk vissza.	

A vasárnapi munkaszünet.

Hat nap munkálkodjál és tedd meg minden dolgot. A hetedik napon pedig a te Urad Istened szombata vagy, és ne tégy akkor semmi dolgot, se te, se fiad, se leányod, se szolgálád és szolgálód, se marháid, se a jövevény, ki kapudon belül van. A mózesi törvény ezen intézkedését negyedfél évezreden át szent tiszteletben tartották az ó-szövetségben nemcsak a zsidók, hanem még több pogány nép is, melyhez a kinyilatkoztatás sugarai eljutottak, s az új-szövetségben a kereszténység népei.

De az emberi ész, ha a maga útjain akar haladni, s elzárkózik Isten világossága elől, oly tévedésekre merül, melyek veszedelmet hoznak egész népekre s nagy nemzetekre.

Isten harmadik parancsolatjának meglazulását hozta ugyan maga után a reformáció, de eltörölni ez sem törülte el. A vasárnap megszentelése, melyet a kath. egyház annyi évszázadon keresztül hiveinek lelkére kötött, szigorú kötelességévé tett, az egyház tekintélyének lerontásával nagy csorbát szenvedett az egyháztól elszakadt népek között. Csak az egy angol nép volt az, mely konzervatív hajlandóságánál fogva, a kath. ősök hagyományához ragaszkodva, mai napig is példás lelkiismeretességgel őrizte meg a vasárnap megszentelésének tiszteletben tartását.

A tizenharmadik század hitetlensége volt az, mely a vasárnap megszentelését a népek szívéből kitepte. A francia forradalom e réren is új rendet próbált behozni. Elég lesz az embernek — így gondolták — minden tizedik nap pihenőre; nem kell a nemzet erejét annyi ünnepnapon a munkától elvonni. S a liberális nemzetgazdászok farizeus képpel mondogatták, minek megfosztani azt a szegény népet minden vasárnap munkakeresetétől? Jól esik annak a szegény embernek, ha vasárnap is kereshet valamit. Persze, hogy ez a libe-

rális humanizmus nem annyira a szegény népre gondolt, mint azokra, kik a nép munkájából gazdagodnak.

De lám az igaz tudomány csúffá tette a racionalista bölcsek okoskodásait. Az emberi szervezet tudományos tanulmányozása arra az eredményre vezetett, hogy az ember természete maga is megkivánja a heted-napi pihenést. Az Isten harmadik parancsolatja tehát természeti törvényen alapszik, melyet Isten Mózes törvényében külön is kinyilatkoztatott. S aki megszegi ezt a törvényt, az vét nemcsak Isten parancsolatja ellen, hanem a természet ellen is.

De természeti törvényt nem lehet büntetlemül áthágni; megszegése magában hordozza a büntetés csiráját. Így Isten harmadik parancsolatának tömeges áthágása is reáuditja a népekre és a társadalomra a büntetés átkát, erkölcsi és fizikai romlást hozván maga után.

A vallástalanság, a materialisztikus gondolkodás terjedésének egyik kiváló előmozdítója az, hogy a munkásnép nagy részének nincs alkalma s módja lelki táplálékot magához vennie. Lélekölő egyformaságban darálja le napjait, mint egy gép, melyet fűtenek, hogy munkaerőt fejtsen ki. Hogy munkájából megpihenve, Istennek is áldozzék, hogy felsőbb rendeltetésére is gondoljon, arra a jelenlegi viszonyok között ritkán akad ideje. Természetes dolog, hogy ilyen körülmények között, sok munkás szívében kihál az ember felsőbb rendeltetésének tudata; hisz van olyan, kinek arra sem jut ideje, hogy családja körében övének szentelhesse néhány órát, s hogy azt az imádságot, amelyet valamikor édesanyjától tanult, gyermekének ajkairól tanulja meg újból megszeretni.

Így lesz a vasárnap megszentelésének elhanyagolása az a talaj, ahol az anarchizmus mérget lehelő palautája felburjánzik. A társadalmi rend s nemzeti felvirágzásunk szempontjából is felette kívánatos, hogy a vasárnap megszentelése törvénnyel biztosítva legyen. A magyar

törvényhozás nem is feledkezett meg egészen a vasárnap munkaszünetéről; az 1891: XIII. t.-cz. arról intézkedik, hogy az ipari munkának vasárnapokon és Szent István király napján szünetelnie kell. De ez a törvény még nagyon hiányos, igen sok kibuvója van, s nélkülözi az erkölcsi alapot, a vasárnapot inkább csak pihenő napnak tekintí, mint szent napnak.

Örömmel kell azért minden keresztényileg és humanusan gondolkozó embernek üdvözölnie azt a törekvést, mely a vasárnap munkaszünetéről intenzívebben kíván törvényes intézkedést, s e célból az 1891: XIII. t.-c. revízióját sürgeti.

Ezt tette a Magyarországi Katholikus Egyesületek Országos Szövetsége, mely ez értelemben a képviselőházhoz feliratot intézett. Ehhez kell csatlakoznia a magyar keresztény közvéleménynek. A magyar népnek egy életbevágó érdekéről van itt szó. Álljon melléje a keresztény Magyarország minden hive. Sürgessük ennek keresztülvitelét minden téren; támadjanak ez eszmének harcosai a parlamentben s a törvényhatóságok termeiben.

Mutassuk meg ezáltal is, hogy keresztények vagyunk s keresztények akarunk lenni.

Dr. Giesswein Sándor.

A két tévtan.

Anyaszentegyházunk látható fejének, a szentséges atyának mely bölcseséggel irt levelének egyik pontjával mindannyian figyelmeztetve voltunk „*az újnak látzata alatt régi, diadalmasan megcáfolt, ismét felmelegített tévelyek*“ kerülésére.

A tévtanok — mint a materialismus, spiritualismus — behatolnak az olvasni tudók családi szentélyébe, nem ritkán az iskolák termeibe is, s ott munkájokat a kételkedés fuvalmá kezdve, a jónak elbanyagolása szelével folytatva, a hitetlenség romboló viharával végzik.

Az erdélyi egyházmegye gondos főpásztora a szentséges atya böles levelének tartalmát Csik-Somlyón a július havában tartott lelkiyakorlatok alkalmából összesereglett tanítókkal külön is megismertette mintegy figyelmeztetésül, hogy a romboló tanítások elleni harcból a néptanítók sem maradhatnak ki.

Hogy a harcot sikeresen folytathassuk, szükséges tudnunk, hogy micsoda téves bölcséleten alapul a materialismus és a vele ellentétes spiritualismus. Hasznos dolgot vélek cselekedni, midőn ezeket röviden bemutatom.

Materialismus. Mi az, miről közvetlen tudomásom van, minek létezéséről kételkednem nem lehet?

Az anyagi tárgyak és ezeken észlelt változások.

Mindenütt találkozom anyaggal és semmi sincs, a mi legalább eredetében az anyag képét nem viselte volna magán. Tehát semmi másnak nem szabad létet tulajdonítanom, csakis az anyagnak; ha másképp cselekszem, tudatlanul járok el,

mert a míg egy ok magában elegendő a tünetek megmagyarázásához, szükségtelen egyéb ok, más bizonyíték után nézni.

Legyen a szó Istenről, lélekről, vagy más egyébről.

Ha elfogadom, hogy a lélek lényegében különbözik az anyagtól, maradhatok-e ezen állítás mellett akkor is, ha megfigyelem a lélek és a test működését?

A tökéletesebben alkotott testben tökéletesebb a lelki működés is. A tudomány szerint a testi betegség kapcsolatosan áll a lélekkel. Az sem ismeretlen előttünk, hogy a testi tápláléktól függ a lelki tevékenység is; de nemcsak ettől, hanem még a talajtól, vidéktől, éghajlattól, a szülők vérmérsékletétől és sok egyébtől. Semmi sem történik a testben, a mi a lélekben észrevehető nem volna. A mi benyomással van a testre, azzal van a lélekre is.

Ezekből következtetve, azon tudat támad az emberi agyban, hogy a lélek lényegében semmiben sem különbözik a testtől: vagyis a kettő egynek vehető, s így mivel az anyagról, a testről közvetlen tudomásom van, azt látom is, mondhatom, hogy csakis a test létezik. Ezen állítást megerősíti azon megfigyelés is, mely az állatoknál tétetett: ezekenél is észrevehetőek oly tünetek, melyek a léleknek tulajdoníthatók. Azonban senki sem fogja állítani, hogy az állati lélek egyenlő az emberével; de azért mégis lélek, mely egyszerűbb, eltörülhetlen azonban; tehát szintén örökké létező.

Mily merész dedukcio! Es mégis lehetséges, mivel az anyagon kívül a léleknek is létet tulajdonítok. Ha visszatérek az ember kezdetéhez az anyai méhben, eszembe jut, hogy az ember kezdete csakis testi, anyagi; a lélekről ekkor mitsem tudok. Sőt maga az elnevezése a léleknek, kétséget támaszt ennek letéről.

A test anyagiága mellett fellép a lélek nyugtalansága; mi tehát a léleknek a lényege? De hisz anyagtalansága, anyagnélküliség tagadó értelem; mi lehet tehát az? Oly anyag, melynek léte nincs, mely nem existál!

Ebből is tehát következik, hogy csakis egy van t. i. az anyag, a test; a lélek fehé a testtől meg nem különböztetből, el nem választból, és e szerint azon tünemények, melyeket közönségesen a léleknek tulajdonítanak, csakis a restnek tulajdonítandók.

Eddig és ne tovább! Ezen nézetnek a neve materialismus — anyagelviség. — A fenebbi állítások révén tagadható az Isten, a holtunk utáni élet is.

Ezen tanítás oly mértékben formál jogot az igazságra, mint tiszta igazság, mely bővebb bizonyást nem is követel. Csakugyan a materialismushoz nem fér kétség?

Minden mivel népnél találkozunk az Isteáról, a lélekről, a holtunk utáni életéről való fogalmakkal. Az emberi szervezet azou tapasztalatot igazolja, hogy a test és a lélek kölcsönösen működnek; a mi tehát egymásra kölcsönösen hat, az nem lehet egy és ugyanaz!

Fennebb állítottuk, hogy a test állapota a lélek állapotával párbuzamosan halad; ez legtöbb esetben igaz is, de mégsem mindig! — Nem ritkán tapasztaljuk, hogy ép akkor, midőn a testi organismus már gyengül és szétbomlással fenyeget, a lelki tevékenység élénkebb, erősebb, mint azelőtt volt. Előfordul ez gyakran a haláloknál, kik haláluk órájában sokszor olyanokra visszaemlékeznek, miket régen elfeledek volt. Hasonló esetek vannak az örülteknél is; az ilyen

baldokliók többnyire világos tudatra ébrednek, azaz egészségesebbé válnak.

A materialismus tehát nem evidens, azaz valódi igazság, hanem csak hypothesis, csak theoria, melynek csak némely esetekben van értéke.

A tudományokban gyakran kell ily állításokkal megelégednünk, mivel a valódi igazsághoz nem férhetünk. Gyakran megfigyeljük a természet tüneteit; az emberi ész azonban nem elégszik meg a pusztá megfigyeléssel, hanem okok, törvények után kutat. Ha ilyenkor kézzel fogható bizonyítékokra nem akad, felállít magának egy hypothesis-t. Így esik meg, hogy a tudósok egy és ugyanazon tünetényt többféleképpen magyarázzák és mi hitelt adunk annak, a kinek az állítása megokoltabb, a hypothesis felfoghatóbb okokra támaszkodik.

Azt is mondtuk, hogy anyag az, a miről tudomásom van. Mi a fogalma az anyagnak? — Mind, a mi tért foglal el, az anyag. — De vajjon mind az, a miről tudomásom van, tért foglal el?

Most épen fáj fejem: — erről is van tudomásom és mégsem mondhatom, hogy e fájdalomnak vannak határai, szélessége, vastagsága stb., hogy van áthatlansága, terjedése, lyukacsossága, oszthatósága stb. Vannak különböző kívánságaim és ezekről sem mondhatom, hogy tért foglalnak el.

E szerint az anyag országa mellé még a lélek birodalmát is el kell fogadnunk.

A materialismus zászlójához fiatal korunkban szeretünk sorakozni; de a ki mellé áll, tévesen cselekszik, hiszen az egész tan romba dől az egészséges ész ítélete előtt.

(Folyt. köv.)

Ertll Vendel.

Uj templom Nagy-Kászonban.

Midőn az Isten választott népe, istenháza nélkül szűkölködött, az Ő szent gondviselése előre kiválasztotta a királyi szoltást Szent Dávidot, az arra szükséges nagy összeg megszerzésére és fiát s utódát Bölcs Salamon királyt annak az Ur akarata, megszabása s parancsolata szerinti elkészítésére.

Mindkettő hiven teljesítette küldetését s meglétt a világ betedlik csodája, a világhírt dicső templom.

Csik-Tusnád egyházközség hívő népe most 100 éve hasonló templom nélkül szűkölködött, mert az akkor betyvenhat éves imaház, nemcsak szűk, de tovább használhatatlan volt. Itt az Ursten megengedte s lehetővé segítette azt, hogy a dávidi és salomoni tiszt egyben *Jakabfi József* halhatatlan érdemű akkori plebános személyében egyesítve teljesített, — még pedig a vallási alapból nyert 1000 frt, Kovács Miklós akkor nagyváradi prépost kanonoktól 1500 frt s később Szepesi br. püspöktől 300 frt, együtt 2800 frt segélyen felül — csakis a nép adózásából, adományozásából és munkájától emeltetett; mindazonáltal a templomnak megfelelő nagysága, építészeti kivitele, szilárdsága s célszerűsége tekintetében — kivált falu helyeken — alig van párja s így a nagyság megfelelő alkalmazásával bárhová méltán ajánlható s választható utánzára, főbb részeiben a jó felszerelésével együtt, tehát N.-Kászonban is.

Sok hála s öröm tobász és dicsőítés szállt fel ezért az eltelt jó száz éven át az egek Urához, de a kivétel 12 évének mindenike 100 éves évforduló lévén, ez alatt főbb kötelességünk azt folyton fokozva teljesíteni — nagyobb ünnepelességgel is!

Ennek mély átérzése s az említett ajánlás indíta, hogy az építés történetét itt is megemlítsék. Kis korom óta folyton növekedett bennem és nagyszámú társaimban annak tudása s átérzése, hogy a szülő Nagy-Kászon ns. megyének nagy számú székely rk. hívő népének minczen szerencséje még ily nagy örömben áradozni; érzem, hogy nem teljes a jubileumi öröm, ha kivált a miénkire ki nem terjed, noha ezen kiterjedésre oly régóta, oly sokan törekszünk!

Igen, mert teljesen bizonyos az, hogy a Székelyföld egyik legrégebbi ódon temploma az ottvaló, a mint népe több századon át lassan szaporodott, ugyanazon arányban maradván kiesinynek — szorult ki belőle és pedig 200 év előtt a kászonujfalvi-, nemsokára a jakabfalviak és azóta a helybelieknek is már mintegy két rézre.

A mily örvedetes az előbbi községek sora, hogy új hívő rajokkal virágoztak föl, olyan elszomorító a helybelieké, hogy az abból kiszorulás nagy arányban terjed, kivált, hogy az attól való elidegenítést s a valláserkölcsi zűlést, romlást a mai kor gonosz kóros áramlatával is nagyon elősegíti!

Ezen nagy és szegény nép életére nézve nem lehet semmi sürgősebb s fontosabb, mint e veszélyt szülő nagy hiányon segíteni.

Ebben már eddig is szép haladás történt s azért sokkal kedvezőbb e helyzet, mint 100 évvel ezelőtt volt a tusnádiaké, mert a míg itt előre semmi alap sem volt, ott az előre járult Dávidféle szereplés már létesített 62 ezer korona építési alapot a b. eml. Ferenczi József kanonok ur 33 év előtti adománya, többek hozzájárulása és a kamatok gyarapodása következtében.

Ezen összeghez számítható még a további kamatozás, a hitek tehetősebbjeinek hozzájárulása és a kő, téglá, fűvény, föld s faanyagoknak, a fuvarnak a néptől való kiszolgáltatása, illetőleg teljesítése, melyek együtt — mintegy 40 ezer korona értéket fognak kitenni.

De mind ez a szükséglet főösszegének csak mintegy felét fedezi, a másik felének előteremtésére azonban a saját erejét már nem képes ezen jó hívő nép, mert az igen sokszori nagy tűzvész s más elemi csapások és a folyton fokozottan túlterhelő évtizedek nagy elyomása alatt, mint a székelység általán, benne főleg ezen legkeletibb szeglete, annyira elszegényedett, hogy fiai s leányai nagy része nemcsak kenyérkeresésre jár szét kivált a tőzsomszéd Romániába, hanem igen sokan oda is maradtak s a tovább szaporodás csak kiáradt — nem haza! —

Megfontolva ezen helyzetet s azt, hogy a megfelelő templom építése csak további erkölcsi romlással halasztható, teljesen be kell látnunk, hogy ebben minden lehető segélyért folyamodni elodázhatatlan kötelességünk, a mint ezt évtizedeken át a nagykászonai plebánosok is az ügy iránt érdeklődőkkel mindinkább megállapították.

A helyzetnek ilyenén felfogása mellett nekünk, kik színtugy, mint a helybeliek, ugyanazon ősrégi templomban nyertük az Isten egyházába való felvételt s megszentelést és onnan távoztunk mindenfelé szét, első teendőnk vala, ezen édes anyára visszagondolni és sietni, hogy mind együtt határozzuk meg e szent és nagy célt: az építést, annak minden teendőit, módózatait és közreműködésünket s minden lehetőségig terjedő teljes áldozatkészítünket lelkesülten felajánljuk.

Az évégett szétküldött s előző vasárnap honn a szószékből kihirdetett felhívásra folyó hó 10-én d. u. 3 órakor az egyháztanács, előjárók, képviselők, hivatásos kivülről hazatértek oly számokban gyűltünk össze, hogy a nagy iskolaterem egészen megtelt.

A külsők közül számosan a felmerült akadályokkal kimentvén elmaradásukat, lelkesülten fejezték ki csatlakozásukat. — Az összegyűlők pedig u. m. Ujfalusi József dr. apátkanonok, Barta Ignác ügyvéd, Bernát Sándor p. ú. felügyelő, Veres Lajos esp. pl., Veress István pl., Szilveszter Ferenc dr. tanár, Karácsony József igazgató, Ráduly Simon tanár, Bodó Lajos ellenőr, Balázs Dénes, Dávid Gyula, Uj-

falusi János, Csobot István s még többen édesdeden élvezték a honnlevőkkel s egymással való találkozás és a közös ügy iránt érzett érdeklődés örömeit-

A húzamosan gyengélkedő Veress Antal esperes plebános helyett az ő nevében s megbízásából Barta Ignác ur oly felvilágosítón s tapintatosan teljesítette az elnöki tisztet, hogy azért méltán éljenze s fejezte ki a gyűlés nagy elismerését s halás közönetét és annál inkább Ujfalusi József apátkanonok dr. urnak, az ügynek előrebocsátott lelkészült kifejtéséért, melylyel azt teljesen megvilágosította s a határolt-elfazra érett tette s melylyel a védő tisztét szives készséggel elfogadói s mindenben teljes közreműködését s áldozatkészségét megígérni kegyeskedett.

Többek hozzájárulása s az ügy tisztázása után megbeszézés eredményeképen elhatározatott, hogy mindelelőbb megfelelő új templom építessék s az építkezés előkészítésére s kivitelére építkezési bizottság választatott a plebános elnököklete alatt — Feltiz-, Altiz- és Imperből két-két taggal, a külsők-ből pedig alólírott elnöklésével: Veress István, Karácsony József, Ráduly Simon, Bodó Lajos, Balázs Dénes és Dávid Gyula tagtársakkal.

Azután az új templom helyéül a hitközségnek épen központján a plebánia közelében levő, emelkedett s legjobb fekvésű régi kurialis kert hozatván javaslatba, ezzel szemben a képviselő tagok egyike kifejtette, hogy mivel a régi templom olyan nagyon szép helyen s szép fák között fekszik s a temető is mellette van, hova az elhaltak iránti kegyeletből is sokan eljárnak, kívánatos, hogy ez jövőre is lehessen, azért amaz indítvány mellőzésével, építessék az új egyház a réginek helyére.

Mivel észre lehetett venni, hogy a hagyományos kegyelet folytán még számosan vannak ezen szép, de egyetlen okból azon nézetben, azért, hogy a tett indítványunk okainak hosszu és törhetlen láncsorozata tisztán megismerve s a kérdés azok alapján legyen tisztázva és ama messzekiható nagy tévedés nélkül megoldva: ezeket azonnal a legerősebb meggyőződéssel s erélylyel felsoroltuk; a nép s minden érdeklődők további felvilágosításán ezeket itt is fel kívánom sorolni.

Kereken 50 év óta mikor, kik, hányszor s hogyan kérétek s kértük a jelzett régi kurialis kertet az új templom helyéül a néhai Balási uraktól, kik későbbre ígérték is azt, csak meg említem annak jelzését, hogy az arra hivatott plebánosok s más hozzáértők, mindig csak azt ismerték e célra alkalmasnak s az annyira általánossá lett, hogy már csak azok ragaszkodtak a régihez, kik e miatt a nagyon sok s mind döntőleg fontos ellenőköket nem hogy megvizsgálták volna, de csak észre sem vették s így kérék és kérjük azokat elfogadni. Ezen okok a következők:

1. Minthogy az ősrégi templom helyét nem csak ők, de mi is mind velük együtt tartjuk oly szépnek s jónak azon szt. célra, ugyanazért azt nem is akarjuk attól egy percre sem megfosztani, hanem úgy, a mint van, teljesen meg akarjuk hagyni a templomot temetési kápolnául s így azt az igazi szépséget ősi szt. céljának szolgálatában közörmre megvédeni.

2. Annál inkább le kell mondani a régi templom lerombolásáról, mert az ott nagyon jól szolgál ősrégi emlékül s reliquióul is szt. kriptájával együtt és mert e szörnyű rombolás árán sem lenne ott egy megfelelő új templomnak elegendő hely, hisz a mi hely ott van, azt a régi egészen elfoglalva tartja s még így sem jut a torony mellett processionak hely; így hát csak rombolni lehetne, de a helylyel rajta célt érni nem.

3. Ehhez járul az is, hogy ba azt ott ki akarnók egészíteni, csak a régi temetőből kiszakítandó telttellet apáink sírjainak is feltöréseivel s odafigyelésével tehetnők; de ezt ok nélkül s cél ellen nem szabad tenni s engedni!

4. Nem szabad felelni azt sem, hogyha ezt a kettős rombolást elkövetnők, abból a 3-ik is bekövetkeznek az által, hogy az új templom kő, fővény, téglá, s kivált mész és

víz stb. anyagai csak úgy férnének ott el, ha a temető további részei is elfoglatlanának s lesimitás után meszes göd-
rökké letélnének

5) És azon szük, meredek helyre mindent fethurcoltatni mit tenne?

6) S ki nem látja előre, hogyha oda így is felakarnék tenni azt, azzal az építés és felszerelés 2-3 évre a népet teljesen s kivált a fiatalosok és sikamlós időre a gyengeket s öregeket örökre elzárók az isteni tiszteteltől!

7) Ezen ily elzárás kiterjed a gyengek s öregek mellett a tavol lakókra s másokra is, kivált a kik már omlással s veszélyesen is estek le, oly sokak megfélemlítésére.

8) Miúdezek s a templom kicsinysege okoztak, hogy a régi templom látogatásától oly sokan elidegenedtek, e nagy akadályokat tehát nem kell megörökíteni, hanem elhárítani, hogy oly nagy számú hívőnek lelke ne maradjon táplálatlan dudvás ugarnak!

9) A kik azt állítják, hogy őseink oly jól tudták azt a helyet megválasztani, gondoljak meg, hogy arra abban az időben nagy okot adott az, hogy akkor K.-Ujfalu is még filia volt s ezen arra követítő kedvezésben részesült, de ez mint filialis s vele az ok megszűnt.

10) A kik a haragoknak onnan messze elbanguzását fél-
tik, ne feledjék, hogy nem csak délről és nyugatról, de észak-
ról és keletről is van szél s más légáram, mely nem haza,
hanem eltávolítja onnan, de a középpontból nem.

11) A kik pedig még azt sem atallották forgalomba adni, hogy az a kurialis kert Altizben levő, a más két község nem építhet neki: azok vigyázzanak, mert ezt az irgység főbűne nélkül csak említeni sem lehet, mert hármat csak nem építhetünk; arrol pedig egyik sem tehet, hogy Altiz van a középpontban.

12) A régi templom fenntartási költsége is figyelmet igényel. Ezzel a fenntartásra fordítandó költséggel szemben azonban meg kell gondolni, hogy uénol a hasonló templom s torony lebontása belekerült 8000 koronába, noha anyaga alig hozott be 1000 koronát. Itt annyit sem jönné ki, de a megmaradó 7000 korona bő tökét adna a fenntartásra s mivel az meg van, jól fog az építésre.

13.) Ha ennyi ok eleven is, amaz egy miatt a rombolást s odaépítést merőnk határozni, akkor következnek a főpásztori döntés azon utasítással, hogy nem egyesek vélekedéséből s a valódi céltől eltávozza, hanem annak megfelelően a középpontban kell megtalálni az alkalmas helyet s megalkotni azt a szép emlékművet, a templomot, mely minden jó es szép forrása s célhoz az Úrhoz igazán méltó leend!

14.) Tehát a középpontnak a jelzett s kizárólag célszerű helyén kell az ily megfelelő új templomot építeni, — hol a szt. celhoz s néphez nem egy viszonyul az mint ott a régi tsnádi, karefalvi, vagy lembeüvi vagy éppen a deluei, melyekbe a eljárás oly nehéz s akadályozott, hanem úgy mint általában a nagy városokban s a kedvező fekvésű faukban mindenütt, a hívek közé helyezve s azokat önkényt magukba vonzza, ölelve, táplálva!

Ott legyen az díszesen felemelve, díszfákkal, körme-
netek tartására alkalmas téréll s jó kerítéssel ellátva s így mint a régi távol, úgy legyen ez a középpontban díszé a szép, nagy hitközségnek s így szülje kívüli a gyönyört s belüli a boldogságot Attól, a kinek dicsőségére s imádasára leend, ki maga annak adója, mint jutalom!

Ez okok felhozása után a gyűlés ily értelemben határoz vala, de az új hely talajának szakértői megvizsgálása szükségesnek mondatván ki, e miatt a végleges döntés jövőre halasztatott s a szép gyűlés azon édes reményben osztott szét, hogy mindnyájunk teljes erélyű közreműködését s áldozatkészségét, a miben kölcsönösen buzdítottuk egymást s végig kitarva kell buzdítanunk, az Isten áldása fogja a nagy és szent cél elérésére vezetni, mert igaz ige:

„Segíts magadon s az Isten is megsegít!“

Kölcse István,
plebános.

Az erd. r. k. státus gymnasiumai.

Második közlemény.

Iskoláink népsége, erkölcsi nevelés.

Iskoláink népsége évről-évre szaporodik. Az 1901–1902. isk. évben a brassai gymnasiumban 210, a csíksomlyaiban 346, a gyulafehérváriiban 349, a kézdivásárhelyi kantonban 276, a kolozsváriiban 402, a marosvásárhelyiben 269, a székelyudvarhelyiben 284 tanuló tett vizsgálatot. E szerint a státus gymnasiumaiban az 1901–1902. isk. évben 2136 tanuló nyert erkölcsi és szellemi vezetést, 95 tanulóval több, mint a megelőző iskolai évben. Ha meg a tíz év előtti adatokkal hasonlítjuk össze a mostani számokat, megállapíthatjuk, hogy 1892-től fogva, a mikor a fennebbi hét gymnasiumban vizsgálatot 1500 tanuló tett, 636 tanulóval növekedett a létszám. A növekedés a kantainál és marosvásárhelyinél a kiegészítés, máshol a viszonyok új alakulásának eredménye, mert természetesen a 10 év alatt a középisk. tanulók országos átlaga is tetemesen emelkedett.

Mivel a hazai növekedésegergilyék tekintélyes számának nevelése van iskoláinkra bízva, elsősorban az érdekelhet, hogy minő erkölcsi befolyás alatt növekednek a hazának leendő reményei, hogy eméltogva mit várhatunk tőlük a jövőben. Mind a hét gymnasium Ertesítője beszámol azon intézkedésekről, melyeket a főhatóság és a tanári testültek tettek az erkölcsi nevelés érdekében. Ezen intézkedésekből eléggé ismeretes, hogy ifjuságunk őszszel és tavasszal mindennap részt szokott venni az istenitiszteleten, téli időszakokban csak vasárnaponként; az iskolai év folyamán négyszer gyónást végez. A nagybójtói szentgyakolatokat az idén is az újabb szokásba vett módon és terjedelemben tartották meg az intézetek. Brassóban, Csik-Somlyón, Kézdivásárhelyen, Udvarhelyen és Marosvásárhelyen Kalocsay Alán cisterci áldozó- és főgymn. hittanár tartotta a beszédeket, Gyulafehérvárt és Kolozsvárt Midlinsky József jezsuita atya. Kiváló köszönet illeti mindkettőtöknek ifjuságunk érdekében tett fáradságos munkájukért. Mindegyik Ertesítő hálával emeli ki ama fáradságtalan buzgalmat és kiválóan jótékony érdeklődését, melyet főpásztorunk, Majláth G. Károly püspök úr ő méltósága minden egyes iskola növendékeserege iránt tanusított. Nem volt ki-magaslőbb iskolai ünnep vagy vallásos gyakorlat, melyen meg nem jelent volna és az ifjuságot a jóra, a vallásos és hazafias erények gyakorlására ne buzdította volna. Hálások lehetnek iránta a szülők, hálás a társadalom, de bálások ki-vált maguk az ifjak, kik az ő példájának jótékony melegében fejlődhetnek. A főpásztorunk az ifjuság iránti érdeklődése az idén még fokozottabb mértékben nyilvánult azáltal, hogy minden iskolától nagy részben saját költségén elküldött egy-egy ifjut Romába, hogy az anyaszentegyház fejének mintegy képviselőleg az egyházmegyei ifjuság hódolatát bemutassák. Ugy ezen a püspök szándéka szerint a legkiválóbb előmenetelű és legjobb magaviseletű ifjak, mint azok is, a kik egyes jóakarók vagy szülők költségén jutottak el a ritka jubileumi ünnep alkalmával Romába, kitűnülhetetlenül véshették be lelkükbe a szent aggyazatúnak, a katolikus anyaszentegyház legszentebb emlékeinek és a zarándoklat ki-emelkedő, sőt megragadó részleteinek emlékét. Az ismeretek kibővítése és a szellemi látókör kiszélesítése tekintetében pedig kicsoda tanulmányt érhetne föl egy római uttal?! A római zarándoklat benyomásairól emlékezvén meg Révész Cyrill így foglalja össze a benyomásokat a kézdivásárhelyi Ertesítőben: „Lelkünkben a boldogított emlékek egész rajával indultunk vissza hazánkba, melyekből azonban folyton ki-emelkedik a szentatya csodás alakja átszellemült fehér arcával, sugarzó, élénk tűző szemével, melyen nem látszik meg az a magas kor, melyet isten számára fenntartott.“ (Kézdivás.-kantai Ért. 24. l.)

Ezek mellett az erkölcsi nevelés szolgálatában álló intézkedések mellett megemlítendő még az ifjak vallásos buz-góságának fokozására fennálló egyestültek. Brassóban, Ma-

rosvásárhelyen, Sz.-Udvarhelyen a Rózsaszűz Társulat, Csik-Somlyón és Gyulafehérvárt a Mária-társulat virágoztak.

Hogy mennyiben vezettek a följebb említett intézke-dések és ezen társulatok eredményre, arról az intézetek életé-ben leginkább a fegyelmi állapot tanuskodhatik. Az értesi-tők általában mind a hét gymnasiumium ifjuságról me-gelégedéssel nyilatkoznak ebben a tekintetben. A csíksomlyai gymnasium igazgatója szerint „vallási kötelmeik teljesítése és erkölcsi viselkedés tekintetében az ifjuságnál jó irányu hala-dás constarálható.“ A marosvásárhelyi különösen a vallásos ér-zület ébrentartásának és fokozásának tulajdonítja, hogy súlyosabb fegyelmi vétségek nem fordultak elő. Több igaz-gató megemlíti, hogy az ifjak a rendes időn kívül is szí-vesen látogatták a templomot és járultak a szentégek hez. A mily örömdetes az ifjuság viselkedése e kedvező volta, ép annyira elszomorító egyesek megtévedése, a kik a leggon-dosabb vezetés mellett is összeültközésbe jutottak az iskolai tör-vényekkel. Így lopás miatt 3 tanuló kellett kizárni, kettőt Csik-Somlyóról, egyet Gyulafehérvárról. A fegyelmi esetek között egyik intézetnél előfordult az, hogy a nem magyar ajkú ifjak tánc-kört alakítottak; a kora-mába járás és szesz italok használa-ta miatt két intézetnél kellett szigorú megróvást alkalmazni. Ezek csupán nyilvánosságra jutott esetek, de voltak bizonyára rendellenességek, melyek nem jutottak a tanári karok tudomá-sára. Fájdalom, ezek azt mutatják, hogy a kora-mai és kávéházi életnek a telnőttek körében való ijesztő terjedése az ifjuságra is rendkívüli csábító erővel működik. Vajha si-kerülne a jóakaró figyelmeztetésekké, atyai tanácsoknak és mindennemű másféle eszközöknek felhasználásával odahatni, hogy a koraérés veszedelme ne tegye ki romlásnak ifjuságunk erkölcsi állapotát. Nagyon igaz, a mit a gyulafehérvári Ertes-i-tő hangoztat, hogy a fegyelmezés tekintetében a tanárságnak még mindig kitzdenie kell a szállásadók gondatlansága és a társadalomnak túlságosan elnéző felfogásával szemben. Erről igen érdekes bizonyosságot szolgáltat a vakációzó tanuló-ság. Alighogy az iskola kapuit két bónapra bezárták, már legtöb-b-jének így város helyen kezében a sétatálcá és szájában a szivar. Még jó, ha egyik-másik palástolni igyekszik az illetlen és tanuló helyzetében megróvást érdemlő tettét. Azt mutatja ez, hogy ideig-óráig, a míg az iskolai fegyelemtől félni kell, legalább nyilvánosan nem mernek így megjelenni, de mihielyt a szorosabb ellenőrzésnek vége van, a házi fegyelem nem tudja visszatartani a kihágásoktól. Ugy tapasztalom, erre való te-kintről figyelmezteti a marosvásárhelyi igazgató a tanulókat, hogy a kik a következő iskolai évben is azon iskolában akar-nak tanulni, kötelesek a nagyszűnet alatt az iskola fegyelmi szabályait megtartani. Figyelmezteti továbbá a tanulókat, hogy vallási és erkölcsi kötelenségeiket az intézettől távol is min-denkor pontosan és lelkiismeretesen teljesítsék és mindentt művel, jó nevelésű és erkölcsi viselkedést tanusítsanak a fig-yelmeztetésül kiemeli, hogy az iskolai törvények megszegése esetleg megakadályozná a jövő isk. év elején a tanuló fölvetelét. Ez a komoly figyelmeztetés föltétlenül helyén volna minden egyes intézet értesítőjében. hadd tudja azt az ifjuság, hogy az iskola jóakaró intéseinek súlyt is tud kölcsönözni. A mi-kor pedig arról van szó, hogy az intézet az isk. év végén hangoztatott óvó intelmi elleuerés is az iskola erkölcsi szín-vo-nalát durván megtámadó tanulókat nem akarja befogadni kebelébe, az isk. főhatóság támogassa szentesítésével a ta-nári kar határozatát. Ez az egyöntetű eljárás sok vakációi botránnyal is megóvna iskoláinkat.

Mielőtt megválnánk az iskolai életnek e kiváló fontos-ságú részletétől, hadd említsük meg azt is, hogy minő foko-zatra tartották érdemesnek az egyes iskolák tanulóik viselétét.

A brassai főgymn. 210 tanulóból jó visellettű 154, azaz 73,3%, szabályzerű 56, vagyis 26,7%. A csíksomlyaiban 346 tanuló közül jó 251, azaz 72,5%, szabsz. 95. A gyulafehérváriiban 349 tanuló közül jó 265, azaz 75,9 szabsz. 67, azaz 19,2%, kevésbé szabsz. 2, azaz 0,6%, a kézdivásárhelyiben 242 tanulóból jó 201, azaz 83,1%, szabályzerű 39,

azaz 16.3%, kev. szabaz. 1, a kolozsváriban, 386 közül jó 232, azaz 60.1%, szabaz. 152, azaz 39.3%, kevésbé szabaz. 2, a marosvásárhelyiben 266 közül jó 223, azaz 83.8%, szabály-szerű 43, azaz 16.2%, a székelyudvarhelyiben 284 közül jó viseletű volt 198.

A tanulmányi előmenetel eredményében éppen oly ellen-tetes dolgokkal találkozunk, mint az erkölcsi nevelésben. A mai középiskola minden lehető elkövet, hogy tanítványainak lelkét minél több ismerettel lássa el. De azután éppen az ismeretek nagy halmaza miatt, keveset emészt meg a tanuló kedvetlenül, nem az ismeretekért tanul, hanem szülei kedvéért. A tanulóknak igen tehintélyes része nem a felsőbb tanulmányokra való, hanem inkább az ipari és kereskedelmi pályákra, de nálunk — sajnos — még mindig erősen tartja magát az a visszasz felfogás, hogy egyedül a tisztviselő pályák boldogitanak. Ezért törekszik mindenki, hogyha éppenséggel tovább nem lehet haladni, legalább az — iródeakóság föl kell vienni. Sokkal ismertebb baj ez a mi életkérdéseink között, hogysem érdemes volna tovább is szót vesztegetni rája. Egy másik nehézség a tanulók utjában, hogy a szülők és iskola még mindig nem munkálkodnak kölcsönös egyetértéssel a nevelés munkájában. Némely szülő csupán akkor kezd fölcsúdni és gyermeke sorsán aggódni, mikor az isk. év már vége felé jár és balsejtelem kint, vajjon nem üt-e be a baj egy-két elégtelen képeben. Ennek a kapcsolatnak a hiányát érzí és tejezi ki a kolozsvári gymn. igazgatója az Ertesítő első lapján a szülőkhoz intézett kerelőben, a melyben arra hívja fel a szülőket, ne hagyják nyomtalanul eltűnni az iskolának egyetlen egy figyelmeztetését sem, hanem mentül sürtűben érintkezzenek és tanácskozzanak gyermekeik jóvoltáért az igazgatóval és tanárokkal, a kik magukra, a szülők tevékeny közreműködése nélkül, sőt néha annak ellenére, a nevelés terén semmi, a tanításban is csak csekély eredményt mutathatnak tel.

Emlékezzünk meg itt még néhány oly mozzanatról is, melyek a tanulás sikerét előmozdítják! Az ifjuság tapasztalatainak és látókörének tágitására ez évben is majdnem mindegyik iskola rendezett kirándulásokat. A brassai gymnasium tanulói a környék és a város gyarait vették sorra, a somlyaiak Fiumét és ezzel kapcsolatban az utba eső nagyobb városokat Nagyvaradot, Budapestet, Szegedet, Aradot tekintették meg. Itt a kirándulás költségeit javarészt Csikmegeye hordozta. A kézdivásárhelyiek a Sz. Anna-tavat és a torjai kénkőbarlangot látogatták meg. A kolozsváriak Gyulaba és a Hideg Szamoshoz rándultak ki, azonkívül Kolozsvárnak a tanulmányok körével éppen megegyező telepeit és technikai berendezéseit tekintették meg. A marosvásárhelyi r. k. gymn. kiránduló egy-sütlet alapszabályai megerősítést nyertek és mindjárt ebben az évben 2 tanár vezetése alatt 32 tanuló vállalkozott a V.-Hunyad, Déva és Petroszény megismerésére irányuló utra.

(Folyt. köv.)

KÜLÖNFELÉK.

— **Püspök urunk ő méltósága** folyó hó 25-én a lelki gyakorlatokra székelyőre hazaérkezik, de azoknak tartama alatt folyó hó 29-ig senkit sem fogad.

— **Ünnepelnk.** Apostoli királyunk ő felsége születtének hetvenkettik évfordulóját fényesen ünnepelte Gyulafehérvár. 17-én este kivilágítás, katonai takarodó, 18-án reggel ébresztő és gyakori ágyulövések tették ünnepiessé a nevezetes emléknapot. Aztán az egész helyőrség a vár mögötti gyakorlótéren tartott tábóri misén vett részt. A polgári hatóságok és a közönség a székesegyházban ballgattak misét, melyet Fábán Sándor nagyprepost, praelatus mondott. Sz. István ünnepén a város újból zászlódszót öltött, a nemzeti ünnep megülése céljából a munka szünetelt. A szertartást ez alkalommal ismét a nagyprepost úr végezte, a szentbe-

szédet pedig Zomora Dániel plebános tartotta Sz. István államalkotó erdemeiről. A hivatalok tagjai teljes számmal, a helyőrség tisztikara képviselőileg vett részt a misén, a közönség pedig szokatlan nagy számmal töltötte meg a padosorokat.

— **25 éves tanári jubileum.** Nagy-Boldogasszony ünnepén ülte meg Kászón-Ujfaluban ngos. *Ufalusi József dr. apátkanonok* ur tanárkodásának huszonegy éves évfordulóját. A kiváló tanár, kinek elragadó ékesszólással tartott előadásait egyházmegyénk 25 papi nemzedéke volt szerencsés hallgatni, a lánglelkű pap, a ki soba nem felede a zsolnáros szavait: zelus domus tuae comedit me, papi és tanári jubileumát a kászónfalvi hitközségben azzal tette emlékeztetéssel, hogy az Ur templomát mindeuennü egyházi szerekkel fényesebbé tenni igyekezett, a miot azt már megelőzőleg tette. Különösen ez alkalommal kedvesen lepte meg a hitközséget; nyanyan Isten templomát 3 megaranyozott kelyhen és egy monstrantián kivül egy takaróval ellátott új arany ciboriummal, 2 finom kivitelt missáléval, egy Boromei Károly-féle casulával, megfelelő 2 dalmaticával és egy pluvialéval ajándékozta meg. Az emített tárgyakat kiegyesítette az apát urnak testvéröccsére, Ujfalusi János kereskedő, egy baldachinummal és egy csillárral abból az alkalomból, hogy ő is nevezett ünnepén érte és tartotta meg ezüstmenyegzőjét. Az istenitisztelotet a hívők lelkében maradó emléküvé tette a lánglelkű apát úr ügybuzgósága, a ki az ünnep vigiliáján tartott vecsernyén többed magával számos hívőt meggyóntatott, magán az ünnepén pedig a szorongásig telt templomban Mária édes anyánk különféle érdemeit méltatta zönnnyekig meghatóan; ezt követte a sub infula tartott fényes mise, mely alatt szép beszéd kíséretében áldotta meg testvéröccsére ezüstmenyegzőjét. Mise után a helybeli plebános úr gazdag ebéddel tündített fel az Ur elíradt munkásait. — Isten fizesse meg az apát urnak, hogy nekünk e kedves emlékü ünnepet szerelte! Adja Isten, hogy egyházmegyénk fiatal levitáit még soká gyönyörködtesse ékes szavú, mély tudományú előadásával! Ad multos annos! — Egy jelen volt.

— **Erőss József** gyulafehérvári gymn. tanárt, lapunk egyik főmunkatársát, az isk. főhatóság Csik Somlyóra helyezte át és egyuttal a fiúvelő intézet aligazgatójává nevezte ki. Nem minden fájdalom nélkül bocsátjuk új állomására szeretett szerkesztőtársunkat, ki az egyházmegyei középont egyházi és tudományos törekvéseiből élénk érdeklődéssel vette ki a részét. A somlyai gymnasium jó munkaerőt, a gondjai alá kerülő ifjuság atyai barátot fog benne nyerni. Isten áldása kísérje új állomáshelyére!

— **Személyzetiek.** *Erőss József* gyulafehérvári róm. kath. főgymnasiumi rendes tanárt a csik-somlyai róm. kath. főgymnasiumhoz rendes tanárnak és az odavaló fiúvelő intézetben első aligazgatónak, *Olti Mózes* rendes tanárt hasonló minőségben Marosvásárhelyről a gyulafehérvári főgymnasiumhoz, *Wasykiewicz Viktor* dr. rendes tanárt Csik-Somlyóról a brassai róm. kath. főgymnasiumhoz, *Gáspár István* rendes tanárt Székelyudvarhelyről a kézdivásárhely-kantai róm. kath. főgymnasiumhoz és *Szenlér Ferenc* helyettes tanárt Brassóból a Székelyudvarhelyi róm. kath. főgymnasiumhoz helyettes tanárnak és az odavaló finevelő intézetben aligazgatónak áthelyezték. Helyettes tanároknak kineveztek a következő tanárjelöltek: *Burger Arthur* a székelyudvarhelyi, *Mayer Jánost* a marosvásárhelyi, *Biró Lajost*, *Resch Aurél* dr., *Schneider Traugott* és *Reithoffer Jenőt* a kézdivásárhely-kantai *Nagy Dénest* a csik-somlyai, *Mathy Pált* a marosvásárhelyi- és *Pisztel Mariánt* tornatanítóknak a brassói róm. kath. főgymnasiumhoz. *Keith Károly* kidei lelkész lett.

— **Szentmise Brassóban.** Drassó községben latin mise nem volt emberemlékezet óta. És pedig azért, mivel ott olyan emberek laktak, kiknek nem kell mise, vagy ha kell, akkor másféle kell. Folyó 1902. évi aug. hó 18-án mégis volt római kath. latin mise, még pedig körülbelül ezerhatszáz válogatott férfi és vitéz előtt, kik mise közben az arany trom-

bita hangjára többször rántottak villogó kardot örömmel, büszkén és ájtatosan. Az I. huszárezred rendezte az ünnepséget. Ő Felsége I. Ferencz József osztrák császár és apostoli magyar király tiszteletére születésének évfordulóján, ki külföldben az ezrednek egyszersmind tulajdonosa is. Ő Felsége ajándékozta a híres aranytrombitát ezredének, melyet csak az őrmesteri ranggal bíró ezredtrombitás fujhat meg a legnagyobb ünnepeken. A kápolna felállításában versenyeztek a nagy családokból származó gazdag és művelt tisztek az altisztekkel és közbuzárokkal. Magasztos és meglepő látvány volt a zászlókkal és zöld galyakkal feléltett tábori kápolna és vele szemben a tágas réten felállított gyönyörű lovasezred. Kár, hogy nem város közelében történt a szép ünnepség, mert a művelt közönség lelkigyönyört lelt volna ott és láthatta volna, hogy a férfiaság és vitéség mily szépen megfér a vallásos buzgósággal. Láthatta volna, hogy a büszke és gyönyörű huszártisztkar szentmise alatt férfisan többször keresztet vet és ájtatosan imádkozik. Láthatta volna, hogy ezredes, őrnagy százados, főhadnagy, hadnagy stb. mily előzékenyen segítenek a papnak, Isten szolgájának a szentmisénél, sőt a minisztrális gyerek helyett akarnak minisztrálni és gondoskodnak, hogy a füstölőben tűz legyen. És ezek a gazdag és művelt huszártisztek mindezek mellett tudnak férfiak, urak és vitézek lenni. Az ezred ezen jó szellemének, mely a legénységben is meglátszik, fő szerzője az ezredes, az ezred parancsnoka. Derék, nemes férfiú. Méltó, hogy nevét nyilvánosan kiirjam. Neve pedig: *Rechtenthal Unterrichter Ernő* báró, tírói főúr (Herr und Landmann von Tirol.) Ő követelte feltétlenül a szentmisét és kért papot Gyulafehérvárról. Szereti a deli magyar fiukat, szereti a magyar hazát és a katonai fegyelmet mellett állja a valláserkölcsiséget, meglátván győződéssel, hogy egy más életet is remélő vallásos férfi lélek mindig kézszebb, ha kell, életét is hazájáért és uralkodójáért földöng, mint egy vállaltalan és az erkölcsiséggel nem törődő ember. Az ő ezredében egy embernek sem szabad vasár- és ünnepnapon dolgozni, hanem csak templomba menni (a hol lehet), imádkozni és pihenni. A szigorú büntetéseknek nagy ellenége. Inkább törekszik mindentől szeretettel javítani. Kiváló szónoki tehetségét is rögtön mise után kitüntette, mert a semmit sem sejtő Pulz őrnagy mellé gyönyörű beszéd kíséretében hamarosan érdemjelt tűzött föl, melyet Ő Felsége küldött 25 éves érdemes szolgálatának legfelsőbb elismeréséül. A Szászseben tartott díszes ünnepontját képezte ama remek beszéd, melylyel az ezredes ur ezredének a trón és haza iránti rendületlen hűségét tolmácsolta a jövőre nézve is, végül felszóllította bajtársait, hogy irtásuk poharukat Ő Felsége egészségére és dicsőségére. Mint házigazda is finom és előzékeny. Sok ilyen főtisztot adjon Isten hadseregünknek!

Batás Endre dr.

-- **Prinicia.** Rak József erdélygyűzmegeyi növénydék-pap, Rak Bálint vasuti telfüggyelő fia, mintán tanulmányait Innsbruckban befejezte és a főpásztor ő méltósága Majláth Károly pappá szentelte, bavi Boldogasszony ünnepén mutatta be első szentmiséjét a somogygyeji Barcon. Az ujmisés manuuktora Trol Paulai Ferenc trebinjei választott püspök, pécsi nagyprépost volt, ünnepi szónoka pedig az új barcái plebánus, Huber Gyula, az országzerte ismert, népserzt zenészerző. Az ujmisést táviratilag püspök úr ő méltósága is üdvözölte.

-- **Határozás.** *Palczér Károly* m. kir. állami főgymn. nyugalmozott tanár f. hó 17-én Nagyszébenben elhalt, földi-részeit 19-én tették örök nyugalomra a róm. kath. temetőbe. Nyugodjék békével!

-- **A hittanítók értekezlete.** Budapestben holnap aug. 24-én délelőtt 9 órakor tartják meg a vallastanárok a vallastanítás ügyében összehívott értekezletet, melyen Majláth G. Károly püspök urunk fog elnökölni. Az értekezlet a következő tárgysorozat szerint fog lefolyni. 1. A katekizmuskérdés. Előadó Zelliger Vilmos dr. segédlektész. — 2. A biblia, szertartás és egyháztörténet az elemi iskolában. Előadó Palkovich Viktor esperesplebánus. — 3. A polgári

és kereskedelmi iskolai vallastanítás. Előadó Sebők Imre dr. hitoktató. — 4. A tanítóképző-intézetek vallastanítása. Előadó Virág István tanítóképző hittanár. — Az értekezletre mindazok az egyházi férfiak hivatalosak, akik a vallastanítással elméletileg, vagy gyakorlatilag foglalkoznak, illetőleg foglalkoztak.

-- **Uj alapítványok.** Az erdélyi róm. kath. státus igazgató tanácsának f. évi aug. 14. üléséből alapítványi helyeket a következők nyertek: 1) A csíksomlyai fiúnevelő intézetbe: Albert Vilmos, Bodó József, Boga István, Kovács András, Zöld József, Ambrus László, Gál Ferenc, Beke József, Ferencz Sándor, Veres Adam. 2) A gyulafehérvári fiúnevelő intézetbe: Oszváth Nándor, Székely István, Ürmössy Andor, Butyka Sándor, Krupitzer Kornél. 3) A kolozsvári Sz. József fiúnevelő intézetbe: Babacs Jenő, Brósz Emil, Demjén János, Molnár József, Nagy Károly, Novák Sándor, Lukács Mózes, Marinka Lajos, Endes Gábor, Borcsa Gergely, Elthes Gyula, Jakab Jenő, Kardos Árpád, Bogáti N., Zonda Gergely, Dézsi János, Hannecker Imre, Ivánovics Béla, Lerchenfeld Ernő, Láger Ottó, Lexa Ferenc, Bede Ferenc, Gondos József, Gross Albert, Cseke Vince, Dezső Gergely Andor. 4) A kolozsvári Mária-Terézia-fiúnevelőbe: Biró Elemér, György Lajos, Czecz Károly, Begidás Emil, Portik Andor, Radó Aurél. 5) A kézdvásárhelyi-kantai fiúnevelőbe: Fejér András, Jakab Vince. 6) A marosvásárhelyi fiúnevelőbe: Rácz József, Borbély Lajos, Gyula Sándor, Takó János, Csernátóni Béla. 7) A székelyudvarhelyi fiúnevelő intézetbe: Gál József, Bardocz József, Gál Gedeon, László Pál, Márton Gyula, Vádkár József. 8) A nagyszabeni Teréz-árvaházba: Hankó József, Karácsony János, Sánta Imre, Gebhardt János, Lázár Béla, Farkas Ferenc, Molnár György, Heizer Ödön, Tamási Bálint, Kiss Sándor, Szőrcsei Elek, Wigmann János, Szabó Imre, Pap László, Hemmer Gusztáv, Riba N., Kapitány Lászlóffy Julianna, Kupincez Klára.

-- **A gyergyószentmiklósi államilag segélyezett községi polgári fiúiskola XXVII. Értésítője.** Az Értésítő úgy a 1901—1902. évről legemlékeztetesebb dolgait, miot a 1902—1903. évre szók tudnivalókat közli. Bannünket leginkább az érdekelhet, hogy mekkora az iskola népessége és hogy minő gondot fordítanak az értelmi és erkölcsi nevelésre. A polg. iskolába az 1901—1902. évben 89 tanulót irtak be, ezek közül évközben 8 kilépett. A tanulók közül katolikus 72, gör. kath. 3, ref. 1. és izraelita 5 volt. Oláhul vagy németül 5 tanuló tudott. A latin nyelvet a II. osztálytól kezdve rendkívüli tárgyképen tanulták. A tanulás eredménye kielégítő, mivel csak a tanulók 8,6%-nak kell ismételnie. A kath. növendékek minden vasár- és ünnepnapon megjelentek az istentiszteleten és évközben kétszer gyóntak. Az iskolai ünnepek sorából hiányozott XIII. Leó ünnepe, holott azt Gyergyószentmiklós községi polgári iskolájától méltán el lehetett volna várni. A községi iskoláját nagylelkűen támogatta, s még a tanulók közül is 67 helyteli tanuló az összes taneszközökkel és írószerekkel ellátott, tandíjmentességben is 67 tanulót részesített. A IV. osztály 15 tanulója közül csak három szándékozott iparos és földművelő pályára, kereskedőnek egyetlenegy sem készült; e szerint nagyon kevesen érték meg a szülők és növendékek közül a polgári iskola hivatását, a mit csak sajnálattal vehetünk tudomásul.

-- **Földmivelők és kisgazdák országos gyűlése Pozsonyban.** A Magyar Gazdaszövetség a f. év szept. 10-én Pozsonyban a II. orsz. mezőgazdasági kiállítással kapcsolatban a falusi egyesületek és szövetkezetek vagyis a kisgazdák és földmivelők részére országos gyűlést rendez, melynek az a célja, hogy az összes gazdakörök, szövetkezetek, falusi olvasókörök, földmives és más művelődési egyesületek együttesen tárgyalják azon módzatokat, melyeknek segítségével ezen egyesületek működése erkölcsi, szellemi és gazdasági tekintetben hatályosabbá tehető s a melyeknek alkalmazásával ezek egy országos központban volnának egyesíthetők abból a célból, hogy céljaikat annál jobban elérhesék

A Magyar Gazdaszövetség lapunk úján is kéri a lelkészeket, tanítókat, jegyzőket, mint a földművelő nép érdekeinek leghevesebb gondozóit, hogy bontsanak zászlót a jó ügy érdekében s legyennek vezetői a földművelőknek, kik a gazdasággyűlésen részt venni ohajtának. Mindennemű felvitágoztatással szolgál a Magyar Gazdaszövetség titkári hivatala. (Budapest, VIII. ker. Baross-u. 10.)

I R O D A L O M.

* *A leánymamák fia.* Vig regény négy kötetben. Irta Kincs István. Budapest, a Szent-István-Társulat kiadása. Ara egész vászonkötésben 4 korona. — E terjedelmes regény, mely jönevű irójának egyik legderékabb alkotása, a Szent-István-Társulat Családi Regénytár című gyűjtéményes vállalatában jelent meg. E derék vállalat, melynek a címbebeli regény-nyel XX—XXIII. kötete fejeződött be, az aránylag rövid idő alatt is bebizonyította életrevalóságát: nemcsak a művelt katolikus érzelű családok asztalán fordulnak elő a Családi Regénytár egyes kötetei, hanem érdeklődik iránta minden jobb ízlésű olvasó. A vállalat jeles szerkesztője a Szent-István-Társulat intézője már is elérte célját, mely az volt s az ma is, hogy a Társulat a magyar katolikus világnak ne csak alább rétegeit, hanem művelt középosztályát is működése körébe vonja s olyan hasznos és gyönyörködtető olvasmányokkal lássa el, a melyekben egyrészt a vallásérköcsi szempont is egész teljességében érvényesül, másrészt pedig irodalmi érték tekintetében is magas színvonalon állanak. Mi Kincs István „A leánymamák fia” című regényét olyanak tartjuk, a mely a hasonló nemű alkotásokkal szemben támasztott követelmények magasabb mértékét is meglti. A főhőse egy árva maradt kis gyermek, a ki később egy vidéki város (Köszeg) társadalmának hiváló alakja lesz. Eseménye az élnyomatás korázkában játszik, a mikor azonban az alkotmányosság szelleje már lengedezni kezdett. A kis gyermek atyjával egy postakocsin utazott két vén leány társaságában, a kik egy kakason összeveszvének, Pápara mentek pörösködni. A gyermek atya azonban az úton hirtelen meghalt s a kis fiú a két vén kisasszony nyakába szakadt. Lassanként megszeretik, nevüket is odaadják neki (Losonczy Horváth Gyula) s Pápan iskoláztatják. Itt mint szegény gyerek úgy tartja fenn magát, hogy egy ártatlan leánya segítségével — saját tudtán kívül — az osztrák főllgyelő házához kerül, a miért abban az úgynevezett magyar világban sok üldözésnek van kitéve. Azonban csakhamar tanúságot tesz erős magyar érzéséről, győztesen kerül ki a bajból s iskoláit befejezvének, ügyvéd lesz Pesten, a hol nem igen tud boldogulni. E közben újra megindul az alkotmányos élet s Köszegen a polgármester rövidlátó, de gazdag testvére mindenáron politikai szereplésre vágyik, s öcsészt a polgármesterségből ki akarja tűnni. Hirdetés útján Pestről keres ügyvédet, hogy ez ott a politikai pártot szervezze. Ez az ügyvéd Losonczy Horváth Gyula, a ki épen karácsony napján utazik Köszegre. Utközben találkozik a polgármesterrel és leányával, a kiből régi pápai ismerősét látja viszont. Köszegre érven, csakhamar meggyőződik róla, hogy itt az úgynevezett ellenzék csak egyéni érdekszövetség. A nemes gondolkodású fiatal ügyvédet félreismerik, de végre is győz az ellene tornyosuló számos akadályon, megtalálja ott édesanyját s a polgármester leányával való házasságában teljes boldogságát is. Ez a négykötetes regénynek rövidre vont tartalma, a melyet még számos érdekes mellékeseemény tesz mozgalmassá. Legsikertelkebb részletei a regénynek azok, a melyekben a kisvárosi élsivideki életet festi. A nyílt és egyenes becsületesség s ezzel szemben a pletykálkodó intrika az ő kicsinyes és sokszor nevelészes eszközeivel, a szerénység és pöffesztedő nagyzás, a szlizes szemérem és a nagyuri tempót majmoló kacérság, a komoly hazafias törekvés és a fontoskodó „malomalatti” politika s a kisvárosi életnek annyi más

jellemző sajátága mind bivatott rajzolóra találtak e regény szerzőjében. Hozzájárul még ehhez jellemeinek természetes és következetes fejlesztése. Ebben az irányban nem eszményit annyira, hogy valószerűtlen lenne, de mégsem annyira természetes, hogy nyers volna. Pedig ezt a helyes középutat nem volt valami nagyon könnyű elérnie, mert a regény jellemeinek egy része komikus, vagy legalább is humoros alak s az ilyenek megalkotásában ritkán kerülhető el némi túlzás, a mit némelykor az írók a komikus jellemelek nagyobb hatása céljából szándékosan is megtesznek. A szerző előadása és hangja némely jellemének megfelelően szintén humoros, olykor valósággal megkacagtató, a nélkül azonban, hogy bármi túlzást is észrevehetnénk akár jellemeinek megalkotásában, akár előadása módjában. Stílusát ugyanaz a természetes és magyaros esin jellemzi, a mely a szerzőnek egyéb munkáiból is ismeretes előttünk. E regényt úgy üdvözöljük, mint a Családi Regénytár egyik legszebb darabját s melegen ajánljuk mindenkinek, a ki a szép és léleknemesítő olvasmányt szereti. Megrendelhető a Szent-István-Társulat könyvkiadóhivatalában: Budapest, VIII., Szentkirályi-utca 28.

P á l y á z a t o k.

— *A tekei* róm. kath. kántorantitói állomásra folyó év augusztus hó 30-ig terjedő pályázat hirdetik. I. Az állomással összekötött járadásokok: a) Cémos lakás: két szoba, konyha, kamra, pince, kut, istálló szekérszinnel és veteményes kert. b) Az erd. róm. kath. iskolák alajából évi 252 kor. havi előleges részletekben. c) Teke község pénztárából 200 kor. évnegyedi utólagos részletekben. d) Püspöki segélyben 100 kor. évnegyedi utólagos részletekben. e) A szomszédos szásludvégi határon 6 hold 1331 □□ tagosított birtok szántó és kaszáló. f) Stolaria jövedelem circa 20 kor. és 20 napzám. g) Ajtatos alapítványi kamat 3 kor. 60 fillér. h) Tandij 1/2 resz. (1901—902. tanévben 100 kor. meghaladott) i) Allamsegély évi 240 kor. évnegyedi előleges részletekben. j). Ötödéves korpótlék államsegélyből, ha arra jogosított nevezetik ki. II. Kötelesegei: a) templomi- és temetői szolgálat Teke- és főkegyházaiban, a tempiom tisztogatás- és harangozára való felügyelés. b) Az osztatlan elemi népiskola vezetése, tandijbeszedés és falkola-kezelés. Csak oklevéllel bírók pályázhatnak. Kinevezés után az állás rögtön elfoglalandó. A kellően felszerelt pályázati kérések alórlt elnökséghez nyújtandók be.

Teke (Közöszmegye. Posta helyben) 1902 év augusztus 18-án. *A róm. kath. egyház és iskolatanács elnöksége.*

— *A nagyszombati* r. k. Terézvárháznál megüresedett egyik tanítói állásra pályázat hirdetik. Fizesés évi 1000 K., szabályszerű 5. éves korpótlék, három szobából és kertből álló lakás. Kötelesegei: egyik osztály vezetése és a kézimunka tanítás mind a 6 osztályban. A kellően felszerelt pályamódások püspök ur Öméltóságához intézve f. év szept. 3-áig alórlott igazgatóságához küldendők be.

A Terézvárház igazgatósága.

— *A marosvásárhelyi* anyae gyházhöz tartozó nyárádtói leányegyházközségben a kántorantitói állás üresedésbe jöven, arra pályázatot hirdetek. A betöltendő állás jövedelme a következő: 1) hat hold tagosított birtok: 62 K. 52 f.; 2) püspöki segély évenként: 100 K. 3 államsegély 544 K.; 4) kepe a magtárból törökbuza: 32 K. 5) ajtatos alapítványból: 29 K. 6) tandij: 22 K.; 7) Stola: 12 K. Két szobás lakás, nyári-konyha, egy kis pajta. Pályázni akarók f. évi szeptember 20-ig tolyamodványaikat a marosvásárhelyi lelkészi hivatalhoz adják be. Figyelemben csak a kántori és tanítói oklevéllel ellátó pályázati kérelmek részesülnek.

Marosvásárhelyt, 1902. aug. 21. *Karácson Márton* iskolaszéki elnök.

Kiadja: Az erdélyi róm. kath. Irodalmi Társulat. Felelős szerkesztő: **Zlamál Ágost.**
Szerkesztőtársak: **Eröss József, Kárpiss János, Péter János dr., Wagner Sándor.**

Nyomatott Papp Györgynél a püsp. lyc. könyvnyomtatóban Gyulafehérvárt.